

Han försörjer 200 hushåll med el – nu får vattenkraftverken strängare villkor

Uppdaterad 2024-03-19 Publicerad 2024-03-19

Under vårfloden ökar elproduktionen. Foto: Roger Turesson

Anton Lindblads vattenkraftverk försörjer 200 hushåll om året. Men miljöreglerna kring vattenkraftverken har halkat efter, och när det nu ska förbättras ändras förutsättningarna radikalt. För många vattenkraftsägare kan det dock betyda slutet för verksamheten.

Ebba Kulneff
Text

Roger Turesson
Foto

Anton Lindblad möter DN på gårdsplanen utanför huset i Haraker strax utanför Västerås.

– Kommer ni i elbil? Ni kan ladda där, med riktigt närproducerad el, säger han och går för att flytta på sin egen bil.

Han äger sedan 2012 ett eget vattenkraftverk. Det producerar ungefär en miljon kWh om året, vilket motsvarar

förbrukningen för 200 hushåll.

– Redan då var ju lägenhetspriserna så höga, så jag såg det som att om man köpte en näringsfastighet för samma pengar – som man samtidigt skulle kunna bo i – så hade man ju som ett ganska stort investeringskapital.

Anton Lindblad är självförsörjande på el – men eftersom han säljer elen blir det ett inkomstbortfall att slösa hemma. Foto: Roger Turesson

Han är civilingenjör i maskinteknik med inriktning mot energiproduktion, och jobbade innan köpet som försäljare av turbiner till vattenkraftverk.

– Men att driva ett vattenkraftverk handlar mer om att ta hänsyn till den miljölagsstiftning man har runt det, säger Anton Lindblad.

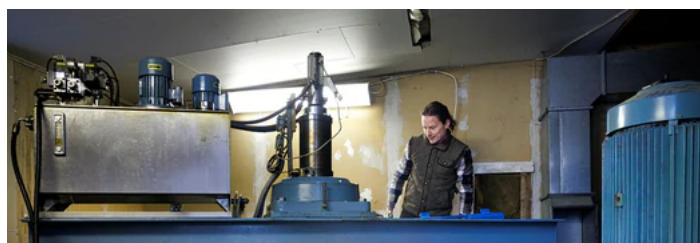
2019 infördes en ny lag som innebär att i princip alla som äger vattenkraftverk behöver få sin verksamhet omprövad enligt moderna miljövillkor. Vi ska återkomma till det.

Först vidare runt Anton Lindblads kraftverk. Att öppna och stänga luckorna som reglerar vattentillförseln sker för hand. Anton Lindblad berättar entusiastiskt om hur han har restaurerat dem. Vattnet som forsar tvingar honom att prata högt.

– Kvarnen byggdes 1828, men egentligen har den anor sedan 1200-talet.

Utöver att producera el driver Anton Lindblad också ett äppelmusteri. När han köpte kraftverket hade elpriserna gått upp under flera år. Men då, 2012, vände priserna nedåt. För en nybliven vattenkraftsägare var det tråkiga nyheter.

– Jag funderade på hur man kunde ta tillvara på kvarnen och dess inomhusvolym som finns, och ytterligare förädla strömmen ett steg. Då insåg jag att äppelmusteri är väldigt energikrävande, säger han.

fisktrappa som låter fisk passera, utan att fastna i turbinen. Egentligen anser han inte att det behövs.

– Det är jättebra med fiskvägar om man har vandrande arter. Men sådana finns inte här, säger han.

Svensk vattenkraftförening menar att de här lagändringarna kommer att slå ut småskaliga vattenkraftverk. I Sverige finns drygt 2 000 vattenkraftverk, varav 1 700 är småskaliga.

Ordförande Gustaf Hellström säger att många kommer att behöva rivras, samtidigt som andra kommer behöva genomföra dyra åtgärder:

– Jag vill påstå att alla vattenkraftverk kommer att behöva bygga fria fiskvägar, trots att det inte behövs överallt. Vid vårt vattenkraftverk har vi ett naturligt vandringshinder 100 meter nerströms om dammvallen. Varför ska vi bygga en fiskväg då? Det har man inte kunnat förklara, säger han.

Alla miljöprövningar ska avgöras i domstol. Men först tar Vattenmyndigheterna fram underlag.

Vattenmyndigheter

Vattenmyndigheterna ska ta fram "miljökvalitetsnormer" och lämna in till mark- och miljödomstol. Även om det är domstolen som fattar beslut har miljökvalitetsnormerna stor betydelse för utslaget.

Sverige är indelat i fem vattendistrikt: Bottenviken, Bottenhavet, Norra Östersjön, Södra Östersjön och Västerhavet. En länsstyrelse i varje distrikt är utsedd att vara vattenmyndighet.

Sveriges fem vattendistrikt

Källa: Vattenmyndigheterna.

Gustaf Hellström menar att processen är dåligt utformad, eftersom vattenkraftsägaren i praktiken inte kan överklaga vad Vattenmyndigheten anser behövs förrän det har gått via en domstol.

– Som det är nu kommer många överklaga domstolsbeslutet, och vi kommer behöva lägga mycket pengar på att tråta i domstol. Vi är inte motståndare till att man gör miljöåtgärder, men det ska vara där de gör nytta, säger Gustaf Hellström.

Är det inte bra att miljöprövningar görs nu om det inte funnits tidigare?

– Jo absolut, om det gör biologisk nytta. Men vi kan ju inte genomföra ändringar bara för att.

För vattenkraftsägare kan det bli dyrt. En fiskväg kostar minst en miljon per meter fallhöjd, enligt Gustaf Hellström. Det finns en fond att söka pengar ur till ändringar och domstolskostnader. Den ersätter 85 procent av vattenkraftsägarens faktiska kostnader. Kostnaden som blir kvar kommer tvinga många att riva ut kraftverken, menar Gustaf Hellström:

– Jag vill vända på det och göra en process där pengarna räcker. Och lägg pengarna på vettiga miljöåtgärder.

Bild 1 av 3

Bild 2 av 3

B

Men är det verkligen onödiga åtgärder som ska till?

Olle Calles är professor i biologi vid Karlstads universitet och säger att det inte bara handlar om vandringsbenägna arter som lax och ål som behöver fiskvägar. Även andra fiskarter, insekter och musslor rör på sig.

– De flesta rör på sig, även om det är olika ofta och olika mycket. Det är ytterst få fiskarter som rör sig inom så begränsade områden att de inte behöver fria vandringsvägar, säger Olle Calles.

Vad kan det få för konsekvenser om man inte gör miljöötgärder?

– Fiskbestånden skulle försvagas och de kan slås ut på vissa platser. Sen vet vi ju inte alltid riktigt heller – vi vet inte fullt ut vad ekosystemtjänsterna består i.

Anton köpte vattenkraftverket 2012. Foto: Roger Turesson

Det är ju inte nya vattenkraftverk vi pratar om, utan befintliga. Varför skulle de slås ut om de inte har gjort det än?

– Dels är inte vattenkraften det enda som påverkar våra vattendrag. Får vi nu ett mer varierande klimat så kan det vara droppen för vissa fiskbestånd. Sen vet jag inte om jag köper resonemanget att "det är ju redan dåligt så varför förbättra någonting".

Men, påpekar han, det finns platser där miljöötgärder är viktigare än andra. En del vattenkraftverk har så pass negativ inverkan på miljön att det bästa vore att riva dem, medan andra inte har så hög påverkan.

– Det kokar ned till: var är det viktigast att vi åtgärdar och hur. Det handlar också om resurserna, det finns ju i nuläget

inte tillräckligt med medel för att det ska räcka till alla kraftverk.

– På vissa ställen, där det kanske inte finns så mycket vandringsfisk, kanske man kan nöja sig med enklare åtgärder.

En sådan enklare åtgärd skulle kunna vara att anpassa driften vid kraftverken så att fisk kan passera med spillvattnet nedströms (det vatten som inte bidrar till elproduktionen).

I kvarnen finns även ett äppelmusteri. Foto: Roger Turesson

De småskaliga vattenkraftverken står bara för knappt en procent av Sveriges energiproduktion. Men Gustaf Hellström på Svensk Vattenkraftförening menar att samhällsnyttan är stor:

– I södra Sverige står den småskaliga vattenkraften en kall vinterdag för 15 procent av den totala produktionen.

– Och sedan är beredskapen viktig. Vi ser vad som händer i Ukraina nu då Ryssland ger sig på bland annat större produktionsenheter. Det vore till Sveriges fördel att ha kvar de här kraftverken, så att man skulle kunna försörja sjukhus och andra samhällsviktiga funktioner, säger Gustaf Hellström.

Anton Lindblad utanför Västerås visar ett bra ställe för fotografering, uppströms vid dammen. Under sommaren och på hösten när äppelmusteriet är öppet driver han kafé. Kvarnbyggnaden har blivit ett turistmål.

Han pekar upp mot kvarnbyggnaden.

– Jag kan se att det skulle bli rätt fint med en fiskväg där, det skulle säkert se pittoreskt ut och uppskattas av gästerna. Men är det det pengarna ska gå till? Det skulle kosta mellan fyra och fem miljoner. Det blir dyrt, även om jag skulle få stöd för allt utom 15 procent.

Fakta. Miljöprövningarna

2019 ändrades lagstiftningen i Miljöbalken, vilken bland annat innebär att förutsättningarna för vattenkraftverk har ändrats.

Många vattenkraftverk fick sina ursprungliga tillstånd utan stöd av miljölagstiftning över huvud taget. Nu ska vattenkraftverk som är äldre

än 40 år miljöprövas i mark- och miljödomstolen. Det kommer ske under en 20-årsperiod.

Regeringen pausade prövningarna i ett år 2022, med hänvisning till "det allvarliga läget i elsystemet".

Text och foto

Ebba Kulneff
ebba.kulneff@dn.se

Följ

Roger Turesson

Följ

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt